

Josep Maria Vallés Martí

VILOSELLENCS AL LLIBRE DE CORT DE LES BARONIES DE POBLET (1782-1785)

Els llibres de Cort

Els registres de cort, o llibres de cúria, eren anotacions manuscrites dels actes i procediments judicials i no judicials dels òrgans senyorials que impartien la justícia.¹

Es remunten a l'Edat Mitjana i eren testimoni d'actes més aviat econòmics entre el senyor i els súbdits o entre persones físiques o jurídiques. Hi podem trobar conflictes de caire civil, dimanants de contractes incomplets per la part instada o en altres tipus de justícia mer i mix imperi l'exercici del poder.

Les corts dels batlles i els notaris garantien els intercanvis comercials i donaven seguretat jurídica en les relacions entre persones amb la garantia de la fe pública.

Al llarg dels segles l'exercici de la justícia, talment com els propis registres de faltes o de caire civil, han anat canviant i a finals del segle XVIII, tot i que moltes escribanies locals estaven a mans de notaris, també en quedaven a mans dels rectors en funció de fedetari públic. És el cas de Vilosell.

Els mateixos registres són testimoni de l'evolució, ja que, mentre antigament contenien totes les actuacions de la cort, es van anar especialitzant i en el cas que estudiarem, podrem veure com el senyor eclesiàstic: Monestir de Poblet, fa redactar el registre de notificacions dels seus batlles, en cada una de les baronies, per l'escrivà Salvador Alba Molins qui tindrà cura de cursar les ordres pertinents a través dels porters reials.²

«Els membres fixos de la cort senyorial eren el baró, l'escrivà o notari i el missatger o algtzir».³ En el cas que ens ocuparà apareixen els bayles de cada baronia o els *sots-bayles* en cas d'absència i sobretot la figura de l'assessor de les Baronies de Poblet que gairebé en tots els casos estudiats recau en el doctor en lleis Josep Ignasi de Castellví i Pontarró.

El batlle exercia de funcionari judicial i executiu. Entenia en primera instància en "civilíssima", la jurisdicció civil simple o mínima que no implicava penes corporals i ell mateix s'encarregava de tot el procediment amb l'assistència del nunci i l'escrivà.⁴

Les corts podien resoldre "moltes de les necessitats i funcions de la societat". El cas que ens ocuparà era merament el registre d'aspectes civils i només de les baronies de Poblet. Veurem les causes en les quals hi ha implicats ciutadans d'El Vilosell en el període estudiat: 1782-1785.

¹ Codina-Fernández, 23-24. Citat per Valentí Gual, *Pedralbes*, 1993, p. 289-296.

² ACCB. Fons notarial. Sig. 3411.2

³ GUAL, Valentí. *Pedralbes*, 1993, p. 290.

⁴ GUAL, 1993.

Alguns corrents historiogràfics afirmen que hi ha molt pocs estudis sobre el tema a casa nostra i per descomptat, podem confirmar-ho per les nostres contrades, on la centralització dels arxius parroquials o el fet que els llibres de cort formin part dels protocols notariais els han encobert sota altres preferències. Alguns estudis locals del doctor Valentí Gual i Vilà a la Conca de Barberà ens són de gran utilitat a l'hora d'endinsar-nos en el que voldríem donar a conèixer.

Les baronies de Poblet

Les baronies de Poblet que apareixen en aquest registre pertanyen a l'Arquebisbat de Tarragona i al Corregiment de Lleida. El Monestir de Poblet va maldar per ser adscrit al Corregiment de Lleida pensant que en quedar-li més lluny aquella administració, afavoriria els seus interessos en matèria fiscal.

Les baronies de Poblet sotmeses a la Cort eren:

Cabra	Omellons	Tarrès
Figuerola	Pla de Santa Maria	Vallclara
Fulleda	Pobla de Cérvoles	Vilosell
Fulleda	Poblet	Vimbodí
L'Espluga de Francolí	Prenafeta	Vinaixa
Montblanc	Senan	

Els membres de la cort

En tractar-se d'un llibre de cort o més pròpiament un registre dels actes que s'hi produïren, relacionats amb les baronies de Poblet, pel que fa a la jurisdicció civil, tenim que hi apareixen diferents professionals relacionats amb la curia.

Com que es tracta de l'exercici de la jurisdicció civil solament era exercida pel batlle major de Montblanc. Els batlles no entenien de casos d'alta justícia –assassinats, morts violentes, bandatge– que eren deixats a mans de tribunals superiors.⁵

D. Antoni d'Aguiló, doctor en dret, actuava com assessor general de les baronies ja el 1782. El febrer de 1785 figura com a Procurador Jurisdiccional, instituït per l'Abat Josep Salvadó (1784-1786).⁶ Era fill de Josep d'Aguiló i Tudela i Engràcia Batlle i Folch. Exercí com a advocat principal de l'Ajuntament de la vila ducal. Moria el 1788.

D. Josep Ignasi de Castellví i Pontarró. Alcalde major de Montblanc i tinent del corregidor (1790-1802). Nat a Tarragona l'any 1740 i casat el 1780 amb Gabriela de Bellet de Miporqué, de Tamarit de Llitera. Anteriorment havia presidit les alcaldies majors de Vilafranca del Penedès (1766), Girona (1770) i Cinco Villas d'Aragó (1774).⁷ El 1782 actuava com assessor i es mantindrà fins al 1785. En un acte de 1783 el substituï el prevere Francesc de Foraster com a assessor interí.

Dr. Francesc de Foraster. Prevere i assessor substitut.

D. Francesc de Castellví. L'octubre de 1782 consta com escrivà substitut. El 1731 residia a Cervera.

⁵ GUAL, 1990, p. 16-17.

⁶ El 1782 a l'inici del registre que estudiem ho era Francesc Ferrer, prior president. Sobre el període que abasta el registre i els conflictes en l'elecció d'abat, vegeu ALTISENT, 1974, 559 i 567. GRAU/BADIA, 2008, p. 13.

⁷ GRAU/BADIA, 2008, p. 63. La majoria de dades biogràfiques d'aquests personatges estan extretes d'aquesta obra: *Diccionari Històric i Biogràfic de Montblanc*.

D. Salvador Alba i Molins. Nascut a Montblanc de família de notaris. Fou notari de la Vila entre 1778 i 1807. Havia actuat com a notari públic a Ulldemolins (1758-1778) i exercint a Montblanc actua com a notari a Prades, Cornudella, La Pobla de Cérvoles, Juncosa, Albarca, Vilanova de Prades, Vilosell, etc. Actua com escrivà de la cort en gairebé tot els actes continguts en el registre de les baronies de Poblet.

D. Josep Castelló. L'octubre de 1782 actua com a substitut ja que Salvador Alba és el demanant en aquella causa.

D. Francesc Avià. Notari de la Vila de Montblanc (1793-1826). Casat amb Maria Mogues. En els actes on apareix figura com a escrivà substitut.

D. Joan Turmo. Porter Reial de la Cort del Batlle de Montblanc. El 1790 creà una companyia comercial amb el francès Lluís Ros per instal·lar a la vila una fàbrica de filar cotó per indians.⁸

D. Josep Bernat. Actua com a nunci jurat el març de 1782.

D. Sebastià Turmo. Actua com a porter reial l'abril de 1782

D. Manuel Bernat. Actua com a porter reial el maig i juny de 1782.

D. Antoni Torres. Actua com a porter reial el maig i juliol de 1782 i segueix el 1783.

Advocats en exercici i procuradors

Ramon Foraster advocat de Montblanc. Natural del Vilosell, les Garrigues. Casat amb Tecla Boquer. L'any 1785 el matrimoni ja residia a Montblanc.

Antoni Mestres Dalmau. Nat a Montblanc. El 1763 es graduà com a batxiller en lleis a la Universitat d'Osca (Aragó). Anteriorment havia estudiat quatre anys de dret a la Universitat de Cervera.

Salvador Buñol Castelló. Fill d'Ignasi Buñol. Exercí de Notari de Montblanc (1783-1822). El 1781 es casà amb Magdalena Civit Alba. En diverses ocasions fou regidor primer de l'ajuntament (1784-85, 1790-91 i 1796).

Rafael Capdevila. Causídic i comerciant de l'Espluga de Francolí. Actuà com a procurador del Reial Monestir de Poblet, en 59 ocasions segons els registres del llibre de Cort. Fou també procurador de la Comunitat de Preveres de Vimbodí i de la de l'Espluga. Sostingué plets de tota mena contra altres persones o institucions de diferents pobles de la Conca i les Garrigues. La seva actuació abastà fins a les primeres dècades del segle XIX.⁹

Joan Vendrell de Barberà actua com a procurador del Reverend Jaume Trilla beneficiat d'ollers en la reclamació a Josep Sabidó de 6 lliures per deute de pensions de censal.

Josep Voltas, el juliol de 1783, actua com a procurador de la Comunitat de Preveres de Montblanc en reclamació de diferents deutes per pensions de censals.

Francesc Pastor, notari a Montblanc, el 11-10-1783

⁸ També actuaren durant el període com a nuncis o porters reials: Josep Bernat i Sebastià Turmo.

⁹ En les obres del doctor Valentí Gual: *Justícia i terra i Poblet senyor Feudal* es poden seguir molts dels actes en els quals intervingué com a procurador o com a part. Una altra font imprescindible per estudiar el personatge són els manuals notariais de Pedro Antonio Vasallo i Joan Marsal, notaris de l'Espluga de Francolí. Destaquem que a començaments del s. XIX va esdevenir un important comerciant d'aiguardent.

Creixement econòmic a finals del segle XVIII

A finals del segle XVIII les terres de l'interior de la Catalunya Nova patien un cert retrocés, en contrast a la puixança i prosperitat de les zones costaneres, impulsades pel comerç. «Valls i Montblanc tenien aleshores poc impuls comercial i, en conseqüència, Poblet i Santes Creus no es podien aprofitar de l'increment comercial i no van poder refer la seva economia»¹⁰

D'altra banda s'arrossegava la venjança de Felip V contra Poblet i per tant els seus dominis, per haver pres part activa contra el seu regnat i en favor dels austriacistes. No cal recordar una vegada més que l'Abat Dorda, a partir de 1706 fou tresorer de l'Arxiduc.

Des de les peripècies de l'Abat Josep Tresánchez (1700-1704) –que recordem va haver de pledejar, per exemple contra els homes d'El Vilosell que no volien transportar el blat fins al Monestir– fins l'abadiat de Francesc Ferre (1780-1784) darrer dels abats quadriennals i primer prior president de la Comunitat, són vuit dècades de creixement pràcticament i és a partir d'aquell moment que la comunitat comença a plantejar problemes d'ordre i de jerarquia, quan ja té els de tipus econòmic resolts. L'antic règim estava a les acaballes i la monarquia s'encarregaria de fer taula rasa amb el feudalisme. Pels vasalls no va ser res més que un canvi d'amo, però més distant.¹¹

Les causes

Compareixences

Les citacions emanades del batlle d'una localitat per tal que el demandat comparegui davant l'assessor de la baronia perquè la persona que insta la demanda li faci una petició verbal.

S'acostuma a donar per uns quans dies endavant i hora al matí a les 9 o a les 10.

Els demandat ho ha de complir sota la pena de 10 lliures de multa. Si no compleix, es passarà a l'execució:

Que el sábado próximo venidero día nueve de los infraescritos mes y año, a las diez horas de la mañana comparezca personalmente en esta Villa de Montblanc y ante el Asesor Genral de las Baronias de dicho Real Monasterio para responder a una petición verbal que pretende hazerle el abacxo instante; lo cumplirá assí baxo la pena de diez libras Barcelonesas en caso de contravención de sus propios bienes exigideras. En otra manera haciendo lo contrario (que no se crehe) se pasará a la execución de dicha pena y demás que huviere lugar en derecho.

Seguia el nom de qui feia la demanda amb expressió del nom, cognom, professió i localitat on habitava. La datació a Montblanc «en virtud de territorio concedido.» Signava el *Bayle* que cursava la demanda. En alguns casos per absència seva apareix un substitut.

Al peu, l'escrivà Salvador Alba Molins –salvant alguna excepció en què ho feia un substitut– anotava. «Escribano del Tribunal de dicho Magnífico Bayle [...] de la Villa de Montblanch.»

Seguia finalment la justificació de la notificació al demandat fent-hi constar la data i si s'havia lliurat personalment o a altra persona en cas d'absència de l'interessat. El Porter Reial que s'havia encarregat de la gestió ho confirmava davant l'escrivà i aquest en donava fe.

¹⁰ ALTISENT. *Història de Poblet*. 1974, p. 614. Citant RECASENS. *El corregimiento de Tarragona*.

¹¹ Es pot seguir la trajectoria de l'abat Tresánchez a la *Història de Poblet* del P. Jaume Finestres.

Reclamacions econòmiques per pensions de censal

La segona causa de les demandes registrades, en número, són les reclamacions per deutes o empires. Malgrat que trobem fórmules diferents, en la majoria dels casos hi figura primer el nom del demandat, manant-li que en el termini de deu dies pagui al demandant o instant la quantitat que s'expressa al final de la notificació i que deu per pensions de censal sigui directament a qui fa la demanda o a la persona o institució a la qual aquell representa:

...o bien dentro el término referido, de justas causas y razones como a lo que se pide obligado no esté. En otra manera haciendo lo contrario (que no se crehe) se pasará adelante en esta causa, y sus méritos según fuera de derecho y Justicia; Su ausencia en nada obstante antes bien acusándole de contumacia.

Seguia a continuació com en l'anterior ja descrita, el nom del demandant i la datació amb menció específica del deute expressant el motiu i la quantitat en lliures, sous i diners si s'esqueia. Signava el *Bayle*, l'escrivà i la justificació del lliurament del mandat promulgat pel tribunal de la cort.

Per deute del dot promès

Igual que en el cas anterior es donaven 10 dies al demandat o demandats per satisfer el deute pel dot promès en capítols matrimonials. Normalment es tracta de diners i la roba. Seguia també la mateixa fórmula de donar un termini per presentar objeccions. Al final de la notificació s'hi expressava la xifra en moneda barcelonesa.

Deixar lliures casa o finques

Ve a ser com un desnonament. No és habitual que hi consti el motiu. En la majoria de causes es tracta de viudes que reclamen la lliure disposició dels béns que foren del marit. Si no compleix, pot multar-se'l amb 25 lliures i acusar-lo de contumàcia i normalment s'hi expressen les quantitats que deuen.

Embargaments de collites

Les notificacions d'embargaments es fan sota pena de 25 lliures, per satisfer allò que el demandat deu. Normalment es tracta d'embargar collites. En el cas dels cereals que es produeixen a finals de juliol o primers d'agost o els embargaments de verema les demandes de les quals es fan a finals d'octubre o a primers de novembre. També s'embarguen a un tercer deutor l'import de la quantitat que pugui deure a un demandat, que a la vegada deu diners a qui exerceix la demanda.

Les dades que exposem a continuació estan extretes del manual format pel notari Salvador Alba Molins seguint ordres del Monestir de Poblet. Es conserva a l'Arxiu Comarcal de la Conca de Barberà. Fons notariais. Reg. 3411.2. Abasta els anys 1782 (folis 1 a 59), 1783 (folis 60 a 115), 1784 (folis 116 a 168) i 1785 (folis 169 a 214).

Ciutadans vilosellencs que hi apareixen

Del total de registres buidats extraïem els ciutadans d'El Vilosell, afectats:

Demandats per petició verbal

Foli	Nom	Professió	Localitat
41	Ramon Rubió (a) Pubill	Pagès	Vilosell
49	Ramon Rubió (a) Pubill	Pagès	Vilosell
54	Sebastià Nogué	Pagès	Vilosell
73	Josep Farré, Josep Bernat i Jaume Farré	Pagesos	Vilosell
112	Joan Farré	Pagès	Vilosell
112	Josep Cornadó	Pagès	Vilosell
122	Josep Bernat i Josep Farré	Pagesos	Vilosell
141	Josep Cornadó	Pagès	Vilosell
204	Ramon Rubió	Pagès	Vilosell

Demandats per deute de pensió de censal

Foli	Nom	Professió	Localitat	Lliures	Sous	Diners
69	Joan i Josep Farré pare i fill	Pagesos	Vilosell	20		
149	Pere Joan Estradè	Pagès	Vilosell	2	8	
186	Bernat Tarragó	Pagès	Vilosell	55	14	
187	Ramon Rubió	Pagès	Vilosell	3	14	4
188	Josep Tarragó	Pagès	Vilosell	29	19	5
208	Ramon Rubió (a) Pubill	Pagès	Vilosell	38		
210	Antoni Forès		Vilosell	30		
211	Jaume Farré		Vilosell	9		

Demandats confessió de deutes

Foli	Nom	Professió	Localitat	Motiu	Lliures	Sous	Diners
112	Joan Farré	Pagès	Vilosell	Deu a Gabriel Rabassa	28	19	9
112	Josep Cornadó	Pagès	Vilosell	Deu a Gabriel Rabassa	5	1	

Demandats reclamació de deute propi

Foli	Nom	Professió	Localitat	Motiu	Lliures	Sous	Diners
119	Joan Bernat	Pagès	Vilosell	Conductes i treballs d'advocat	33	4	

Pel que afecta a El Vilosell no hi ha demandats per: deute del dot promès, deutes de bestiar, deutes d'un tercer, per embargament de collites o béns, per deixar lliure una propietat, reclamació d'honoraris d'advocat, ni altres que es descriuren en els registres.

Els demandants que, per ser d'El Vilosell o que afecten a demandats vilosellencs seguint l'ordre dels folis del Llibre de Cort, són els següents:

Foli	Nom	Professió	Localitat
41	Miquel Pagès	Pagès	Vimbodí
41	Ramon Baldrich, procurador dels marmessors del quondam Joan Montaner		Habitant del Monestir de Poblet
41	Josep Rubió	Fuster	Habitant del Monestir de Poblet
49	Josep Rubió	Fuster	
54	Joan Bernat	Pastor	
69	Josep Lladó		Vilosell
73	Ramon Lladó, en nom propi i com a procurador del seu pare Josep Lladó	Pagesos	Vilosell
112	Josep Cornadó deu a Gabriel Rabassa	Pagès	Vilosell
112	Joan Farré deu a Gabriel Rabassa	Pagès	Vilosell
119	Joan Bernat. Conductes i treballs d'advocat	Pagès	Vilosell
122	Jaume Farré	Pagès	Vilosell
141	Josep Cornadó	Pagès	Vilosell
186	Comunitat de Preveres reclama a Francesc Cornadó		Vilosell
187	Comunitat de Preveres reclama a Francesc Cornadó		Vilosell
188	Comunitat de Preveres reclama a Francesc Cornadó		Vilosell
204	Sebastià Giné i Magdalena Rubió. Cònjuges	Pagès	Vilosell

Un cas singular

En el foli 112 trobem la citació pel dia 22 de novembre de 1783, a Joan Farré i Josep Cornadó, pagesos del Vilosell per respondre a una petició verbal, que resulta ser una confessió de deute, instada per Rafel Capdevila, el causídic de l'Espluga de Francolí actuant com a procurador del Monestir de Poblet. Joan Farré devia 28 ll., 19 s. i 9 d. per pensions vençudes d'un censal a favor de la vicaria de la Pobra de Cérvoles. Joan Farré deuria pagar part a Salvador Alba notari, per compte de Rafel Capdevila, tota vegada que el document, més endavant, diu que el notari deu a Capdevila 8 ll. i 5 s. Josep Cornadó del mateix ofici i lloc confessava el deute de 5 ll. i 1 s., quantitat restant del que devia al monjo de Poblet Gabriel Rabassa que havia sigut vicari a la Pobra de Cérvoles. En les citacions per respondre "una petició verbal" és dona el cas de repeticions, la qual cosa indica que la persona citada no hauria acudit a la primera cita.

Bibliografia

ALTISENT, Agustí; *Història de Poblet*. Abadia de Poblet, 1974.

CERRO NARGÁNEZ, R.; "Los alcaldes mayores del corregimiento de Tarragona (1717-1808)". *Cuadernos de investigación histórica*. Madrid, 2003.p. 299-323.

RECASENS i COMES, Josep M.; *El Corregimiento de Tarragona en el último cuarto del siglo XVIII. Aspectos económico y político-social*. Tarragona: Reial Societat Arqueològica Tarraconense. Tarragona: 1963.

ROVIRA GOMEZ, Salvador-J.; *La baixa noblesa a la Conca de Barberà a l'edat moderna*. Montblanc: 2005.

GRAU PUJOL, J.M./BADIA BATALLA, F.; *Diccionari biogràfic històric de Montblanc*. Montblanc: 2008.

GUAL i VILÀ, Valentí; *Noms i gent de la Conca de Barberà*. Barcelona: Rafel Dalmau, ed., 1990.

GUAL i VILÀ, Valentí; "L'administració de la Justícia Senyorial, els llibres de Cort". *Pedralbes*, núm. 13, Barcelona, 1993. p. 289-296.

GUAL i VILÀ, Valentí; *Justícia i Terra*. Valls: Cossetània Edicions, 2003.

GUAL i VILÀ, Valentí; *Poblet, senyor feudal*. Valls: Cossetània Edicions, 2007.